

GALEN

Galen M.Ö. 130'da Bergama'da doğdu ve Bergama asırlarca Galen'den dolayı ünlü bir şehir olarak anıldı. Galen'in babası Nicon iyi eğitimi görmüş, kültürlü bir yunanlı idi, ve muhtemelen mimardı. Annesi ise, dırdırcı, ters huylu bir kadındı. Belki de böyle olmasının nedeni, kocasının içkiye fazlaca düşkünlüğü, oğlunun ise bir dahi olmasıydı. Hayat, kadıncağız için pek kolay olmasa gerek.

Galen yirmi yaşında iken babası öldü. Galen de dünyayı tanımak ve tıp öğrenmek için yola koyuldu. Seyahatleri konusunda kesin bir kayıt yok, ancak İzmirde bulunduğu ve orada öğrenim gördüğü biliniyor. İskenderiye'ye de gitti ve orada devrin ünlü kişileri ve eğitimcilerinin derslerini dinledi. Bunlar arasında Stratonicus ve Aeschrius'un tıp dersleri ve Heraclianus'un anatomi konusundaki dersleri sayılabilir.

Ne çeşit bir gençliği vardı, ne gibi serüvenleri olmuştu? Şu veya bu tahmin yürütülebilir, çünkü Galen hiç bir zaman bu konuda bir şey yazmamış, hayatını anlatmamıştı.

En kötü ihtimalle, oldukça çalışkan bir öğrenci olduğu söylenebilir. Bergamaya dönüp doktorluğa başladığında yirmisekiz yaşında idi.

Galen çok başarılı bir doktordu, çağdaşlarını bir hayli geçmişti. Zamanının bir kısmını tecrübe kazanmak ve bilgisini genişletmek için deneylere ayırdı.

Bergama şehri, bölgesine bir deha için çok ufak, çok dardı. Ve Galen, devrin Newyork'u sayılan Roma'ya doğru yola çıktı. Başlangıçta soğuk karşılandı; çünkü gerçek tıp okullarının hiçbiriyle ilişkisi yoktu. Galen'in önderi Hippocrates idi; onun dışında modernlerin anlatmak istediği herşeyi bir kenara atıyordu.

Bununla beraber şansı yaver gitti. Ve zıfı bulmaz bir hastalığa yakalandığı söylenen Eudemus'u iyileştirence, bir hayli ün kazandı. Roma

artık Galen'i kabullemiş ve hizmeti karşılığı kendisine yüksek ücret ödemeğe başlamıştı. İki hafta tedavi ettiği zengin bir bayan bugünün 20.000.— lirası değerinde bir ücret ödedi Galen'e. Ve para, o günlerde de bugünkü kadar önemli idi.

Roma'nın soylu filozof kralı Marcus Aurelius modaya uyarak Galen'e başvurdu. Kendisi mide ağrısından şikâyetçi idi. Galen Kral hazretlerini kuvvetli bir peynir rejimi ile tedavi etti. Sonuç pek tatminkâr olmuşa benziyor, çünkü Marcus savâşa giderken, oğlu Commodus'un yönetim ve eğitimihi Galen'e bırakmıştı.

Bütün bunlar Galen için hoş şeylerdi, fakat her zaman meslektaşlarının ciddi eleştirilerine maruz kaldı. Belki de bu diğer doktorlar, züppece giyinen ve bir amele gibi çalışan bu yakışıklı Yunanlı'yı kıskanıyorlardı.

Saray çevreleri kendisinden yana olduğu sürece, Galen bu eleştirileri duymamazlıktan geldi.

Ayrıca, zaten bunlara vakit ayıramayacak kadar meşguldü. Devamlı olarak çalışıyordu. Kitaplardan değil; Galen'in okulu doğa idi, çevresi idi. İnsan bedeninin içinde ne olup bittiğini bilmek istiyordu. Bunu nasıl öğrenebilecekti? Bir ölü bedenini kesip biçmek çok ağır bir suçtu. Hatta saray bile Galen'i böylesine ağır bir suçtan kurtaramazdı.

Ancak, Galen yetenekleri yüksek olan biriydi. İnsanlarla maymunlar arasında çok fazla fark bulunmadığı kanısına vardı. Bu kanıdan hareketle, Galen, maymunları keserek insan fizyolojisini inceledi. Maymun da bulamadığı durumlarda, incelemesini domuzlar üzerinde sürdürüyordu. Bu yolla, çağdaşlarının pek cahil olduğu konularda, Galen pek çok şey öğrendi.

Aristo, arterlerin (kan damarları) hava ile dolu olduğunu düşünmüştü. Galen'in çalışmaları bu düşüncelerinin saçma olduğunu gösterdi. Arterlerde kan vardı. Gerçek olan bir şey varsa, Ga-

len neredeyse gözlem ve incelemelerini kan dolaşımını bulmağa kadar vardırmıştı. Maymunları kesip biçmesinde, şüphesiz pek çok teknik yetersizlikler vardı. Bu nedenle de ciğer yoluyla bir dolaşım, damarlar yoluyla başka bir dolaşım bulunduğu halde, bu iki dolaşımın birbirine bağlı olabileceğini hiç düşünmedi. Kara damar sistemi, Galen'e göre karaciğerde başlıyordu. Fakat Galen bunun nasıl geri döndüğü hakkında açık bir anlayışa varamadı. Kılcal damarların varlığı daima gözünden kaçmıştı.

Kalp konusunda da acıip bir fikre sahipti. Kalp kapaklarını bulmuş, ancak bunları kanın hareketiyle birleştirmeyi akıl edememiş; kalbin gerçekte bir tulumba motoru olduğunu düşünememişti.

Eğer Galen, yaşadığı devirde herkesi bütünüyle gögülemedi ve sözleri yüzyıllar boyunca tek geçerli görüş olarak kabul edilmemiş olsaydı, bu yanlış kavramlar pek fazla şey değiştirmez ve unutulup giderlerdi.

Kemiklere gelince, Galen bu konuda daha çok bilgiye sahipti. Şans burada yardımcı olmuştu kendisine. Bir dağ başında, öldürülmüş bir hırsızın iskeletini buldu. Galen'in ne kadar sevdiğini tahmin edebiliriz. Kemikleri topladı ve inceledi. İncelediği maymunlardan, insan bedenindeki kaslar ve sinirler konusunda aşağı yukarı bir fikir edinmişti, ancak bu konudaki fikirleri ve bilgisi de şüphesiz yetersizdi. Galen, duyu sinirlerinin beyinde, hareket sinirlerinin ise omur ilikte teşekkül ettiğini düşünüyordu. Yani, Galen insan bedeninde iki çeşit sinir olduğunu bunların başında biliyordu ve bu bahis konusunda akıllıca yazılar yazmıştı. Göğüs ve karın organlarını tanımlamış ve herbirinin fonksiyonlarını ortaya çıkarmıştı.

Pratik çalışmaları ve araştırmalarına rağmen, Galen bir yandan da, bütün öğrendiklerini ve hatta öğrenemediği bir sürü şey yazmağa vakit bulabiliyordu. Toplam olarak yetmişsekiz kitap ve on dört makale yazmıştı. Anatomi konusunda dokuz, fizyoloji konusunda onyeddi, patoloji konusunda altı, terapeli konusunda onaltı ve farmesi konusunda otuz kitabı vardı.

Dikkat ederseniz, Galen kadın-doğum konusunda hiç bir şey yapmamıştı. O devirlerde, bir çocuğun doğumu, akıllı bir adamın ilgi duyması gereken bir konuydu. Bu görüş asırlar boyunca devam etti. Gerçekten de, bu iş daha dün diyebileceğimiz bir geçmişte ebenin elinden alınarak, doktora tevdi edilmiştir.

Bütün yazılarında, Galen bir yığın apdallıklara da yapmıştır. Galen her konuda bir kuram geliştirmişti; bütün kuramlarını dikkatle kaleme almıştı.

En geniş kapsamlı kuramlarından biri, doğada herşeyin akıllıca düzenlenmiş bir plan içinde yürüdüğü ve doğanın yaratıcısının iyiliğinin bir delili olduğunu söyleyen kuramdı. Hayatın iki büyük güç —Kalıtım ve Çevre— tarafından yönlendirildiği, hiçbir vakit Galen'in dikkatini çekmemişti.

Galen tarafından ciddi bir gerçek olarak ortaya konan üç kuram daha vardı. Bunlar da asırlar boyunca tıp mesleğinde kıyametler koparmıştır. **Birincisi** «kanın karaciğerde «doğal» ruhlar, sol karıncıkta «hayati» ruhlar ve beyinde «hayvansal» ruhlar haline dönüştüğüdür. Bütün organizmanın «nefes» tarafından canlandırılmakta olduğunu söylemişti Galen. Bugün buna «ruh» veya «can» deniyor.

İkinci kuram, kanın ayırıcı bölmedeki hayali delikler kanalıyla sağ karıncıktan sol karıncığa geçtiğini söylüyordu.

Üçüncü ise, yaraların tedavisinde cerahat teşekkül etmesi gerekliliği kuramı idi ki, bu daha sonraları «yaranın ikinci defa kapanması yoluyla tedavi» olarak bilinmekteydi. Bu apdalca fikir cerahiyi uzun yıllar geri bıraktırmış ve binlerce kurbana mal olmuştur.

Galen doğuştan gezginci; bilme, öğrenme isteğiyle hareket eden biriydi. En fazla Roma'da kalmış, fakat Roma bile onu delmi barındırmayı başaramamıştı. Pek geçerli olmayan bir rivayete göre, onu imparatorluk başkentinden uzaklaştıran sebep veba idi. Pek muhtemel görünmüyor çünkü Galen'in en çok saygı duyduğu biri olan Hippocrates bunun tam tersini yapmıştı.

Her neyse, Galen mesleğini bıraktı ve uzun seyahatlere çıktı. Gezdiği yerler tam olarak bilinmiyor. Ancak, Limni Adasında görüldüğü kesin. Söylentilere göre, burayı ziyaretinin nedeni Limni toprağının tedavi edici özellikler taşıdığı.

Burada pek uzun kaldığı sanılmıyor, ancak kesin olarak bilinen şey Roma'ya bir daha hiç dönmediği.

Galen'in son yılları biraz karanlık. Şurada, burada kâh doğayı incelerken, kâh yazarken, kâh dostlarına bulgularını anlatırken görülüyor. Ve böylece, gitgide kayboluyor Galen. Ölüm tarihi bile bilinmiyor. Sicilya adasında, seksen yaşlarında öldüğü sanılıyor.